

Högre utbildning

Jag vill bli webbdesigner!

*Gustav, 21, studerar digital
media och design på
universitetet*

Vad jag vill bli?
Jag vill bli konsult.

*Emelie, 24, studerar
statistik på universitetet*

Lokförare eller
fotbollsproffs...

*Jonas, 23,
matematikstuderade
på högskolan*

Hockeyproffs!

*Christoffer, 22, studerar
ekonomi på universitetet*

Foto: InsAgency Press AB / BE&W

Jag känner mig fortfarande
lika förvirrad, men numera
på en högre nivå ...

Hjalmar Mehr, 1910–1979

Högre utbildning

Universitet och högskolor – grundutbildning

Idag börjar nästan hälften av en årskull studera vid universitet och högskolor. Därmed har studenttalen fördubblats på femton år. Den högre utbildningen står sig väl vid internationella jämförelser och Sverige ligger högt när det gäller resurser för utbildning och forskning relaterat till bruttonationalprodukten (BNP).

Organisation

Universitet och högskolor

I samband med högskolereformen år 1977 sammanfördes nästan all eftergymnasial utbildning under begreppet högskola. Högskoleutbildningen spreds också i landet genom att fler högskolor tillkom. Under perioden 1977 till 1993 detaljreglerades högskolorna i hög grad av regering och riksdag.

Den 1 juli 1993 trädde en ny högskolelag och en ny förordning i kraft. Ett nytt styrsystem med mer decentraliserade beslut infördes där universiteten och högskolorna får utbildningsuppdrag av regeringen. I utbildningsuppdragen anges målen för verksamheten, exempelvis anges hur många helårsstudenter universitetet eller högskolan ska ha samt hur många examina som ska avläggas under en viss period. Inom ramen för de regler och ramar som riksdag och regering sätter upp har universiteten och högskolorna stor frihet.

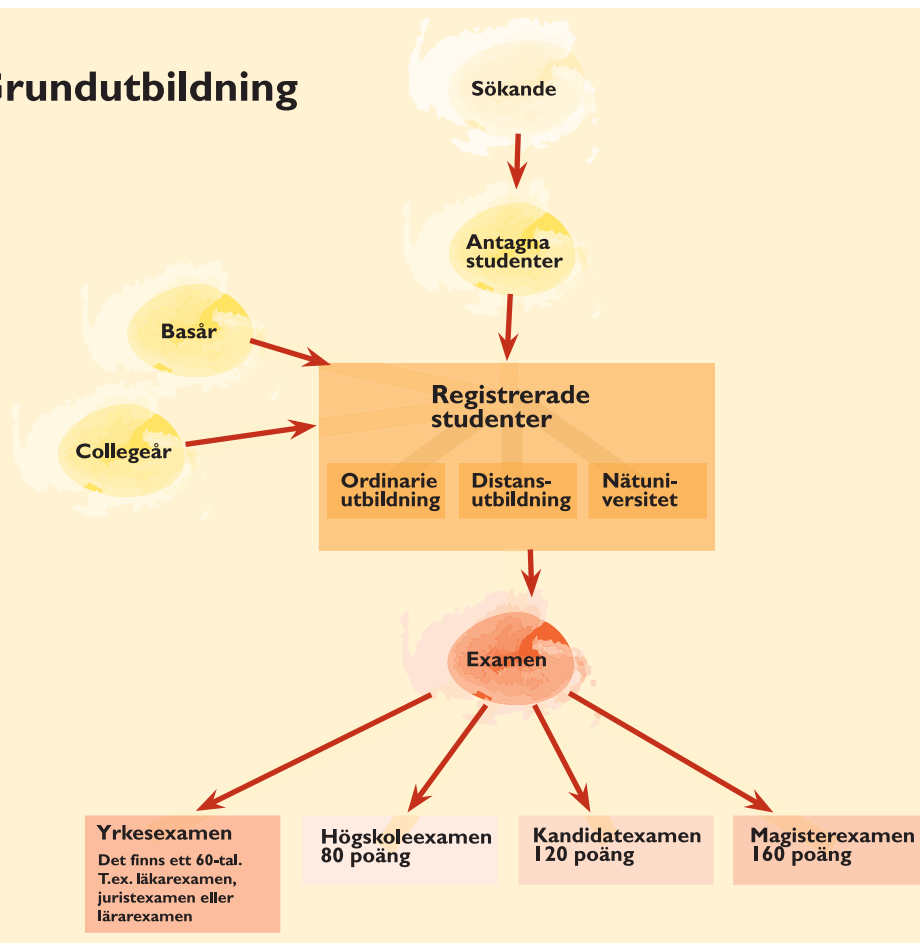
I Sverige fanns ett 40-tal universitet och högskolor läsåret 2002/03. Därtill kommer ett 20-tal enskilda utbildningsanordnare som har rätt att utfärda examen inom högre utbildning. Det är riksdagen som beslutar vilka högskolor som ska finnas. Regeringen beslutar om en högskola får rätt att benämna sig universitet samt om en enskild utbildningsanordnare får examensrätt. Skillnaden mellan ett universitet och en högskola är att universiteten även har rätt att utfärda examina på forskarnivå.

Utbildningens utformning

All högskoleutbildning bedrivs i form av kurser. Kurserna kan vara olika långa, men det vanligaste är att de är 5–20 veckor. Flera kurser kan fogas samman till ett utbildningsprogram. Omfattningen av högskoleutbildning anges enligt ett poängsystem där en poäng motsvarar en veckas heltidsstudier. I högskoleförordningen anges vilka examina som får avläggas inom grundläggande högskoleutbildning samt vilka krav som skall uppfyllas för respektive examina. Sedan 1993 finns förutom ett 60-tal yrkesexamina även tre generella examina, högskoleexamen om minst 80 poäng, kandidatexamen om minst 120 poäng samt masterexamen om minst 160 poäng.

Under de senaste tio åren, sedan 1993/94, har de kommunala vårdhögskolorna gått upp i de statliga högskolorna. Tre nya högskolor har skapats; högskolan på Gotland, Södertörns högskola och Malmö högskola. Den 1 januari 1999 fick högskolorna i Karlstad, Växjö och Örebro universitetsstatus.

Grundutbildning

Högre utbildning

Universitet och högskolor – grundutbildning

Universitet och högskolor 2003

Universitet

Uppsala universitet
Lunds universitet
Göteborgs universitet
Stockholms universitet
Umeå universitet
Linköpings universitet
Karolinska institutet
Kungl. Tekniska högskolan
Chalmers tekniska högskola *
Luleå tekniska universitet
Handelshögskolan i Stockholm*
Sveriges lantbruksuniversitet
Karlstads universitet
Växjö universitet
Örebro universitet

Högskolor med vetenskapsområden

Blekinge tekniska högskola
Högskolan i Jönköping **
Högskolan i Kalmar
Malmö högskola
Mithögskolan
Mälardalens högskola

Övriga högskolor

Högskolan i Borås
Högskolan Dalarna
Högskolan på Gotland
Högskolan i Gävle
Högskolan i Halmstad
Högskolan Kristianstad
Högskolan i Skövde
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla
Idrottshögskolan i Stockholm
Lärarhögskolan i Stockholm
Södertörns högskola

Konstnärliga högskolor

Danshögskolan
Dramatiska institutet
Konstfack
Kungl. Konsthögskolan
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Operahögskolan i Stockholm
Teaterhögskolan i Stockholm
Beckmans Designhögskola*
Stockholms Musikpedagogiska Institut *

Övriga enskilda utbildningsanordnare

Center för Cognitiv Psykoterapi och Utbildning i Göteborg
Ericastiftelsen
Ersta Sköndal högskola
Gammelkroppa skogsskola
Göteborgs Psykoterapi Institut ***
Johannelunds Teologiska högskola
Linnéstadens Psykoterapi Institut ***
Otterhällens institut ***
Psykoterapisällskapet i Stockholm AB ***
Röda korsets högskola
S:t Lukas ***
Sophiahemmet Högskola
Stockholms akademi för psykoterapiutbildning ***
Svenska föreningen för Klinisk Hypnos ***
Svenska institutet för kognitiv psykoterapi ***
Svenska psykoanalytiska institutet ***
Svenska psykoanalytiska sällskapet ***
Teologiska Högskolan, Stockholm
Örebro Teologiska Högskola

* Enskilda utbildningsanordnare

** Enskilda utbildningsanordnare

med rätt att bedriva viss

forskarutbildning

*** Under senaste två åren har ett

tiotal utbildningsanordnare fått rätt

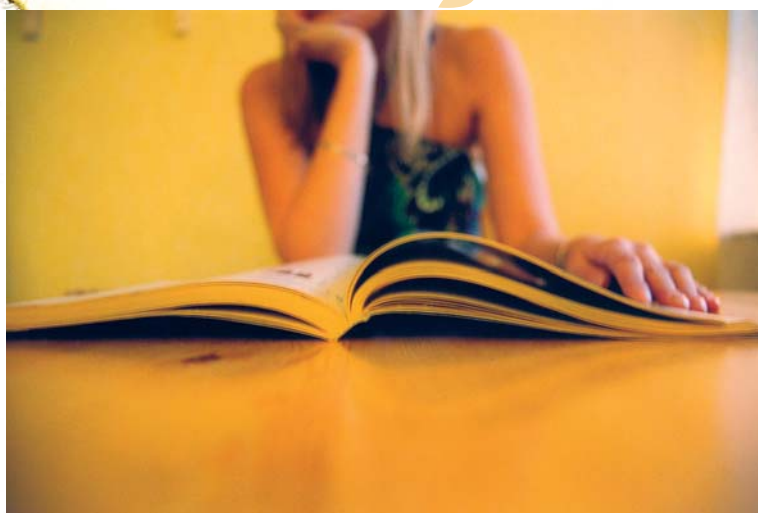
att utfärda psykoterapeutexamen

och har därigenom kommit att

räknas som utbildningsanordnare av

högskoleutbildning

Collegeår och basår

Collegeår ökar tillgängligheten och breddar rekryteringen till högre utbildning

Collegeår finns vid ungefär hälften av landets universitet och högskolor. Utbildningen är förberedande och syftet är att öka tillgängligheten till högre utbildning. Utbildningen bedrivs i samverkan mellan högskolan och den kommunala

vuxenutbildningen eller landstinget.

De flesta collegeår löper över två terminer. Den inledande delen består av gymnasiekurser där man kompletterar sina kunskaper upp till grundläggande behörighet. Högskoledelen i sin tur ska ge den särskilda förberedelsen som krävs för den efterföljande utbildningen och därmed tillfredsställa de särskilda behörighetskraven.

Vanliga kurser på högskoledelen är skriftlig-/muntlig kommunikation, vetenskapsteori och metodlära, IT-kunskap, en valbar kurs inom lärosätet samt avslutande projektarbete.

Både collegeåret och basåret är satsningar för att få andra studenter än de traditionella grupperna att gå vidare till högskolestudier. Collegeåret startade som reguljär verksamhet år 2003, men försöksverksamhet har bedrivits sedan slutet av 1990-talet. Basåret inrättades läsåret 1992/93.

Foto: Anne Holmquist

De flesta lärosäten erbjuder någon form av platsgaranti efter fullföljt collegeår. Cirka 60 procent av studenterna fullföljer collegeåret och de flesta av dessa fortsätter sedan med högskolestudier i någon form.

Under perioden höstterminen 2002 till och med januari 2004 har 1 300 studenter varit registrerade i en collegeutbildning. Collegestudenterna består till två tredjedelar av kvinnor och de är ofta äldre än genomsnittsnybörjaren inom högskolan.

Basår kompletterar studenternas kunskaper

Sammanlagt 30 000 studenter har studerat på basåret sedan det infördes i högskolan läsåret 1992/93. Tanken med basåret är att de som inte har tillräckliga förkunskaper för att påbörja en högskoleutbildning ska kunna komplettera sina kunskaper och därefter gå vidare till högskolestudier.

Foto: Anna Håmquist

Basåret har fortfarande med få undantag ett tekniskt och naturvetenskapligt innehåll, även om det idag är tillåtet att ordna basår till samtliga utbildningsprogram om söktrycket är lägre än antalet platser på utbildningen.

Det vanligaste är att basåret antingen är inriktat mot ingenjörsutbildningar eller har en öppen ingång mot teknik och naturvetenskap med val av inriktning under utbildningens gång.

Basåret lockar 3 500 per år och övergången till

högskolan är hög, mellan 70 och 80 procent.

Från det att basåret startade och fram till läsåret 1998/99 var kvinnorna i knapp majoritet. Därefter är det fler män än kvinnor som studerar på basåret. En tredjedel av basårsstudenterna är 20 år eller yngre, vilket innebär att de i stort sett kommer direkt från gymnasieskolan.

Sökande

Sökande

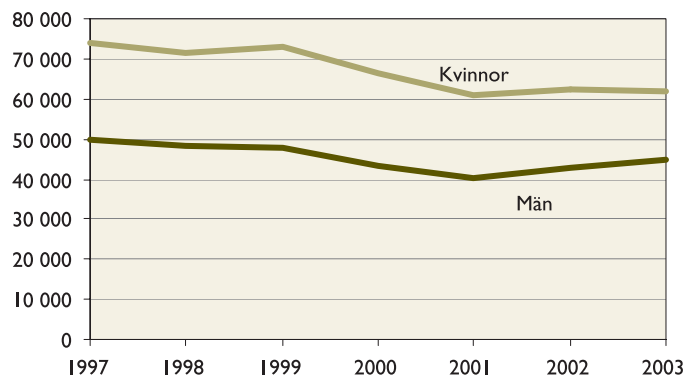
Statistiken omfattar samtliga sökande och antagna, via VHS:s (Verket för högskoleservice) samordnade antagning och LANT (högskolornas lokala system för antagning), till grundläggande utbildning på universitet och högskolor. En viss del av ansökningarna sker utanför dessa system och ingår därför ej i statistiken.

Antal sökande till universitet och högskolor ökar

Mellan höstterminerna 1997 och 2003 har det totala antalet sökande ökat från 291 000 till 302 000. Dock har antalet sökande utan tidigare högskoleutbildning minskat från cirka 124 000 till cirka 107 000, och det är framförallt 19-åringarna som kommer direkt från gymnasiet som minskat.

Av de sökande som inte tidigare läst i högskolan var 58 procent kvinnor hösten 2003. Andelen kvinnor har legat runt 60 procent ända sedan hösten 1995.

Antal sökande som inte tidigare läst i högskolan höstterminerna 1997–2003

Lägre andel söker direkt efter gymnasiet

Antalet sökande 19-åringar som kommer direkt från gymnasiet har sedan hösten 1997 minskat i förhållande till övriga åldersgrupper som inte tidigare läst i högskolan. Minskningen av antalet 19-åringar kan inte förklaras av årskullarnas storlek. Under de senaste sju åren har andelen sökande 19-åringar i förhållande till befolkningen i samma ålder minskat markant, från 30 procent hösten 1997 till 20 procent hösten 2003.

Antal antagna ökar

Sedan höstterminen 1997 har det totala antalet antagna ökat från 150 000 till 197 000 hösten, vilket är en ökning med 31 procent.

Fram till månadsskiftet augusti/september 2003 antogs 56 400 personer som inte tidigare läst i högskolan. Av dessa var 57 procent kvinnor, vilket är likvärdigt med tidigare höstterminer. Jämfört med höstterminen 1997 har antalet antagna som inte tidigare läst i högskolan ökat med 17 procent.

Antagna

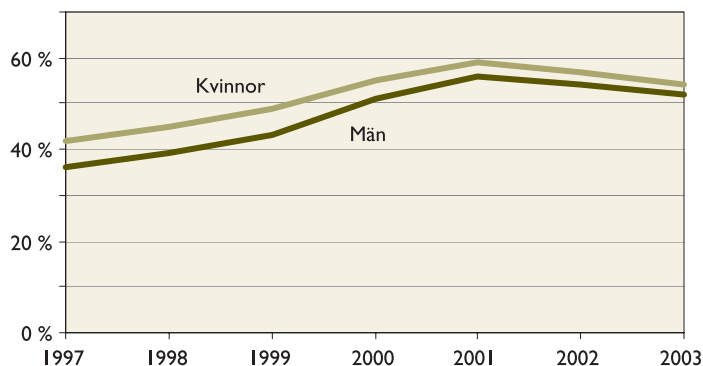
Fortfarande något svårare för kvinnor än för män att bli antagna

Det antas fortfarande en mindre andel av de kvinnor som söker än av männen. Skillnaden mellan kvinnor och män hänger till stor del samman med utbildningsvalen. Av de kvinnor som sökte till höstterminen 2003 och som inte tidigare studerat i högskolan antogs 52 procent. Motsvarande andel för män var 54 procent. Skillnaden har dock minskat – hösten 1997 var skillnaden mellan könen 6 procentenheter och hösten 2003 skiljde det 2 procentenheter.

Av samtliga sökande antogs 65 procent av kvinnorna och 66 procent av männen.

Andelen antagna av de sökande, som inte tidigare studerat i högskolan höstterminerna 1997–2003

Andel i procent

Resultat av antagningsprocessen höstterminen 2002

Att bli antagen är inte liktydigt med att påbörja en högskoleutbildning. Hösten 2002 sökte 105 000 personer, som inte tidigare studerat i högskolan, till högskolan via de stora söksystemen. Av dessa hade 58 100, vid månadsskiftet augusti/september, erbjudits plats i en utbildning med antagning genom VHS eller något av LANT-systemen. Av dessa började sedan 80 procent, eller 46 500, någon form av högskoleutbildning under höstterminen 2002.

I reservantagningen vid högskolorna blev resultatet att 4 300 studerande antogs och började högskoleutbildning under hösten. Dessutom registrerades 12 500 studerande i högskolan för första gången utan att ha sökt via VHS och/eller något av LANT-systemen. Dessa studerande hade antagits senare via särskild antagning vid högskolan eller via de antagningsprov som vissa högskolor anordnar. Över hälften av dessa personer kommer från andra länder, bland annat som inresande utbytesstudenter.

Antal sökande, antagna respektive registrerade, som inte tidigare studerat i högskolan höstterminerna 1997–2002

	Resultat av ordinarie antagning			Registrerade utanför ordinarie antagningsprocess	
	Sökande	Antagna	Registrerade	Ej antagna t.o.m. augusti	Ej sökande
1997	123 400	47 600	36 200	6 600	6 800
1998	121 600	50 700	38 000	6 300	7 400
1999	121 000	55 300	41 300	5 200	7 500
2000	110 100	57 700	43 400	4 200	8 300
2001	101 000	57 600	45 700	3 700	10 000
2002	105 000	58 100	46 500	4 300	12 500

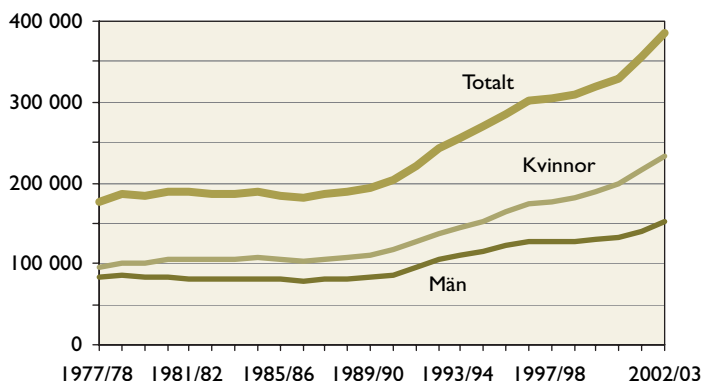
Alla siffror, utom för registrerade, har fåttts via VHS samordnade antagning eller lokal antagning (LANT).

Studenter

Stor ökning av antalet studenter

Under en lång följd av år efter högskolereformen 1977 till slutet av 1980-talet var antalet studenter ungefär det samma, mellan 180 000 och 190 000. Därefter började högskolan expandera och antalet studenter ökade varje läsår till 385 300 studenter 2002/03. Många studenter läser inte på heltid utan endast vissa kurser på färre än 40 poäng under ett läsår. Omräknat till helårsstudenter var antalet 286 000 år 2002.

Antal studenter 1977/78–2002/03

Kvinnor ökar mest

Under de senaste tio åren, 1993/94–2002/03, har antalet studenter ökat med cirka 50 procent. Ökningstakten har varit betydligt högre för kvinnor än för män, 61 procent respektive 36 procent. Under perioden har andelen kvinnor ökat från 56 till 61 procent.

Ökningen av antalet studenter beror, förutom på en ökning av nya studerande, även på att vissa utbildningar förlängts och att studenterna är kvar längre i högskolan. Vissa studenter återkommer också i utbildning efter kortare eller längre tids frånvaro.

Tredubbling av distansstuderande

Under läsåren 1993/94–2002/03 har antalet studenter i distansutbildning tredubblats från 21 500 till 63 900.

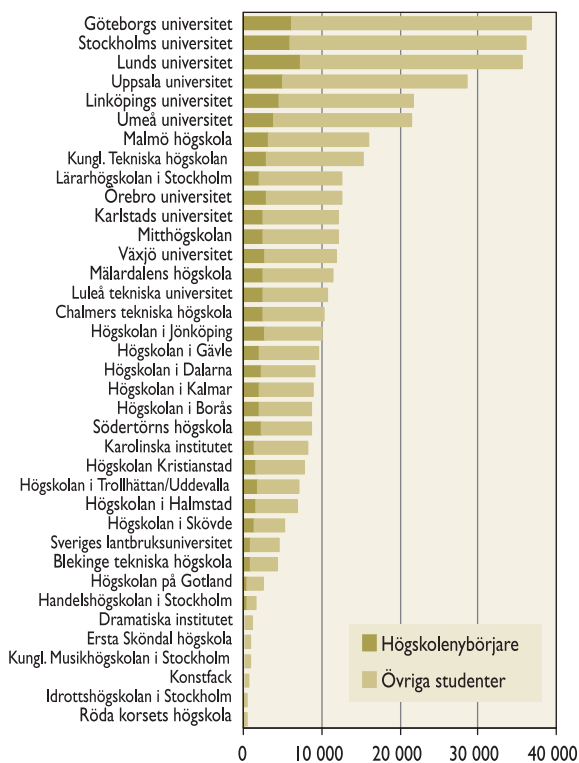
Speciellt under det senaste läsåret var ökningen stor, vilket beror på tillkomsten av Nätuniversitetet. Av hela gruppen distansstuderande 2002/03 läste cirka 37 000 inom Nätuniversitetets kursutbud (se särskild faktaruta). Studenterna som läser på distans är äldre än övriga studenter. Läsåret 2002/03 var drygt 40 procent 35 år eller äldre. Bland övriga studenter var denna andel 20 procent. Andelen kvinnor som läser på distans har varit något högre än i totalgruppen studenter.

Tre universitet har mer än 35 000 studenter

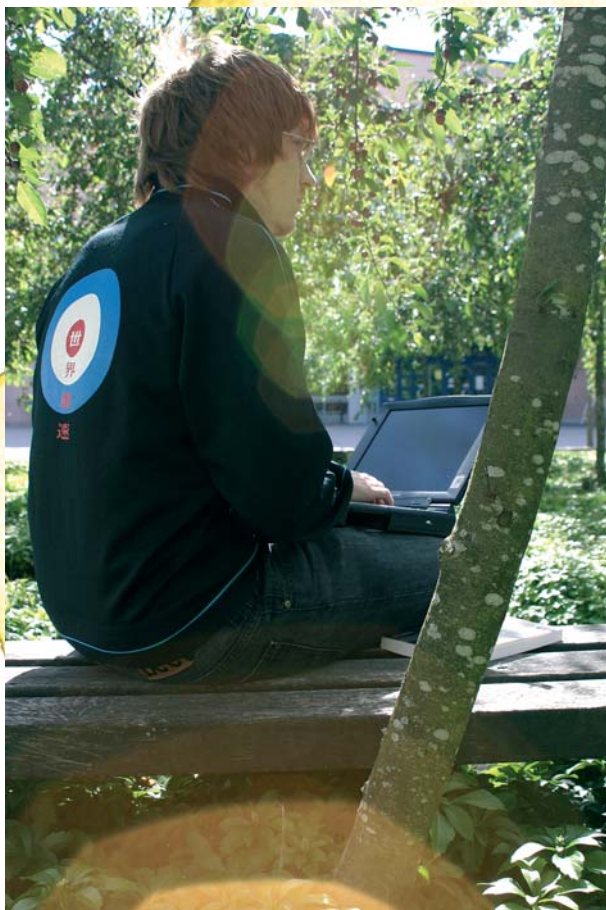
Under läsåret 2002/03 uppgick antal studenter vid de olika lärosätena från mindre än tio till 36 800. Tio av de 60 utbildningsanordnarna med verksamhet detta läsår hade färre än 100 studenter. Flest studenter hade Göteborgs universitet, följt av Stockholms universitet och Lunds universitet med drygt 35 000 studenter vardera läsåret 2002/03.

Antal studenter och därav högskolenybörjare 2002/03

Lärosäten med minst 500 studenter

Nätuniversitet

Nätuniversitetet inrättades

den 1 mars 2002 och består av de IT-stödda distansutbildningar som universitet och högskolor väljer att anmäla till den nya myndigheten; Myndigheten för Sveriges Nätuniversitet.

Nätuniversitetet ger nya möjligheter till högskolestudier både för studenter som bor långt ifrån ett universitet/ en högskola och för studenter som vill studera vid sidan av ett arbete eller tar hand om familjen. Syftet med utbildningsformen är att bidra till en ökad tillgänglighet och breddad rekrytering till högre utbildning.

Distansutbildning som utbildningsform – med eller utan IT-stöd – har funnits under lång tid. Utbildningen har varit en distributionsform som i normalfallet inneburit ett fåtal gemensamma undervisningstillfällen på högskoleorten eller annan ort.

Foto: Anna Halmqvist

Tillkomsten av Nätuniversitetet

har medfört att större delen av distansutbildningen numera sker inom Nätuniversitetets ram. Det är inte ovanligt att en student under samma läsår både är registrerad på distanskurser och på kurser i ordinarie kursutbudet.

Enligt Nätuniversitetets hemsida (www.netuniversity.se) fanns våren 2004 över 2 500 kurser och ett 50-tal utbildningsprogram att välja mellan. Exempel på ämnesområden är beteendevetenskap, data, ekonomi och administration, juridik, konstnärliga ämnen, vård och omsorg.

Ett 30-tal universitet och högskolor har fått särskilda resurser att utveckla och driva distansutbildning inom ramen för Nätuniversitetet.

Andel nätuniversitetskurser

Andel i procent av det totala antalet helårsstudieplatser varje lärosäte erbjuder inom Nätuniversitetet

Högskolan i Gotland	26,6
Mithögskolan	13,9
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	13,2
Blekinge tekniska högskola	10,1
Högskolan i Gävle	9,7
Högskolan i Kalmar	9,0
Växjö universitet	8,8
Karlstad universitet	8,2
Mälardalens högskola	7,3
Örebro universitet	5,9
Lunds universitet	5,3
Lärarhögskolan i Stockholm	5,0
Högskolan i Borås	4,6
Malmö högskola	4,4
Högskolan i Kristianstad	4,0
Luleå tekniska högskola	3,9
Högskolan Dalarna	3,7
Uppsala universitet	3,2
Umeå universitet	3,0
Kungliga tekniska högskolan	2,4
Göteborgs universitet	2,1
Högskolan i Halmstad	2,1
Karolinska institutet	1,8
Linköpings universitet	1,7
Högskolan i Jönköping	1,4
Högskolan i Skövde	1,4
Danshögskolan	1,1
Stockholms universitet	1,1
Sveriges lantbruksuniversitet	1,1
Idrottshögskolan	0,7
Chalmers tekniska högskola	0
Södertörns högskola	0
Ersta Sköndal högskola	..
Teologiska högskolan	..
Örebro teologiska högskola	..

Högskolenybörjare

Studerande för första gången

Antalet högskolenybörjare – studerande för första gången i svenska högskolan – ökade under läsåren 1993/94–2002/03 från 61 600 till 83 300, en ökning på 35 procent. Andelen kvinnor har ökat från 55 till 58 procent.

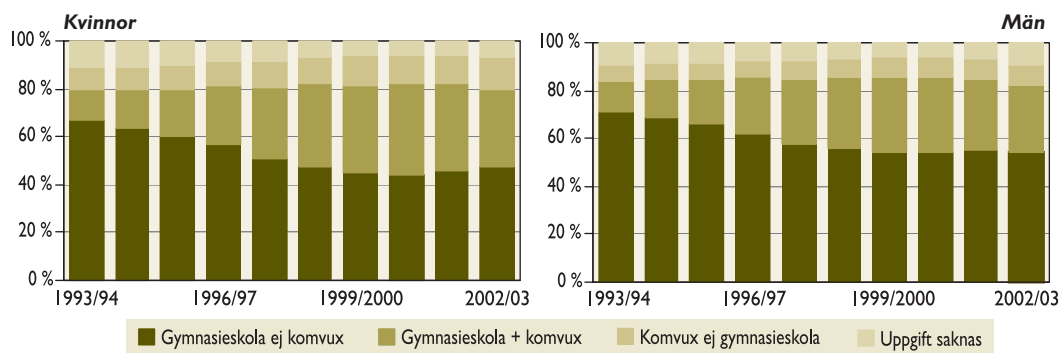
En allt större andel av högskolenybörjarna kommer från andra länder som inresande studenter. Denna andel har ökat från ett par procent till drygt tio procent.

Var tredje har både gymnasieskola och komvux

Läsåret 2002/03 fanns 73 000 högskolenybörjare exklusive inresande studenter. Närmare 59 000 av dessa hade avslutat ett program/linje i gymnasieskolan, varav 22 000 även hade en godkänd kurs på gymnasial nivå i komvux. Det innebär att närmare var tredje högskolenybörjare 2002/03 hade en kombination av fullföljd gymnasieskolutbildning och komvux på gymnasial nivå före högskolestudierna. Andelen ökade kraftigt, från 13 till 35 procent, under perioden 1993/94–1999/2000 för att därefter minska något. Kombinationen gymnasieskolutbildning och komvux har varit något vanligare för de kvinnliga högskolenybörjarna än för de manliga.

Högskolenybörjare efter utbildningsbakgrund 1993/94–2002/03

Andel i procent

Högre utbildning

Universitet och högskolor – grundutbildning

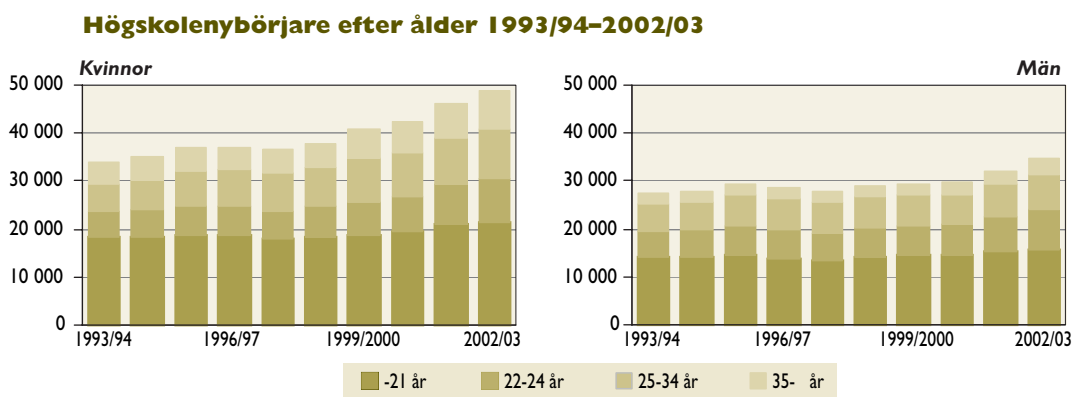
Både kunskapslyftet och möjligheten till konkurrenskomplettering inom komvux ligger bakom den tidigare ökningen av högskolenybjörjare med en bakgrund från komvux.

Fler kvinnor än män i alla åldersgrupper

Under flertalet år under perioden 1993/94–2002/03 var antalet högskolenybjörjare under 22 år cirka 33 000 per läsår. Därefter har gruppen ökat och uppgick läsåret 2002/03 till 37 000 nybjörjare. Ökningen under senare år har varit större för kvinnor än för män.

Antalet högskolenybjörjare i åldern 22–34 år har ökat successivt de senaste tio åren, från 22 000 till 35 000. Antalet högskolenybjörjare över 34 år låg under större delen av 1990-talet på cirka 7 000. Sedan slutet av 1990-talet har antalet ökat och uppgick till närmare 12 000 läsåret 2002/03. Kvinnorna står för nästan hela ökningen i denna åldersgrupp.

Medianåldern för högskolenybjörjare har varit 22 år sedan 1996/97.

Ökningen störst på kurser/övriga program

Högskolenybjörjarna kan antingen påbörja ett program mot yrkesexamen, en fristående kurs eller ett program med inriktning mot kandidat- eller magisterexamen som första utbildning. Cirka en tredjedel av högskolenybjörjarna finns i gruppen yrkesexamensprogram. Gruppen högskolenybjörjare som börjar på kurser/övriga program har ökat med drygt 50 procent på tio år. Ökningstakten har varit större för kvinnor än för män. Inom det klart största området, juridik och samhällsvetenskap, har ökningen varit drygt 65 procent sedan 1993/94.

Ökningstakten av antalet nybjörjare på yrkesexamensprogram har varit betydligt lägre än på övriga program/kurser, cirka 8 procent sedan 1993/94.

Kvinnodominans på flertalet yrkesexamensprogram

På fyra av fem av de närmare 60 yrkesexamensprogrammen med nybjörjare var könsfördelningen ojämn 2002/03, det vill säga mindre än 40 procent av det ena könet. Vanligast var program med kvinnlig övervikt.

Flest nybjörjare på program mot yrkesexamen, drygt 14 000, fanns på det nya lärarprogrammet som ersatt åtta tidigare lärarprogram.

Antalet nybjörjare på programmet till högskoleingenjör ökade kontinuerligt under läsåren 1993/94–1998/99 till drygt 8 000, för att därefter minska till 5 200.

Andelen kvinnor och män bland nybjörjare på större program mot yrkesexamen 1993/94 och 2002/03

Program med minst 500 nybjörjare 2002/03 ingår

Program mot yrkesexamen	Kvinnor		Män	
	1993/94	2002/03	1993/94	2002/03
Högskoleingenjör	17	27	83	73
Civilingenjör	20	26	80	74
Läkare	49	58	51	42
Juris kandidat	53	61	47	39
Psykolog	60	72	40	38
Lärare	73	74	27	26
Sjukgymnast	76	74	24	26
Socionom	78	87	22	13
Sjuksköterska	88	86	12	14
Specialpedagog	89	92	11	8
Social omsorg	89	90	11	10
Arbets terapeut	91	92	9	8
Specialistsjuksköterska	.	88	.	12

Förutom det nya lärarprogrammet som startade 2000/01 ingår åtta gamla lärarutbildningar som successivt ersätts av det nya programmet.

Högre utbildning

Universitet och högskolor – grundutbildning

Andelen kvinnor ökade från 17 till 27 procent under expansionstiden för att därefter ligga kvar på ungefär samma nivå. På civilingenjörprogrammet ökade andelen kvinnor från 20 till 29 procent under läsåren 1993/94–2000/01. Under de två senaste läsåren har dock andelen kvinnor minskat med tre procentenheter till 26 procent.

I samtliga län är rekryteringen till högskolan högre för kvinnor än för män

Mellan läsåren 1998/99 och 2002/03 ökade rekryterings-
tätheten, d.v.s. antalet högskolenybörjare i relation till
befolkningen i åldern 18–64 år från 11,0 till 13,0 promille
i riket totalt. Gotlands län är
det län som ökat mest under
perioden, följt av Stockholms
län. Lsåret 2002/03 var
andelen högst i Västerbottens
län och Kalmar län med cirka
15 promille. Andelarna för
de övriga länen ligger mellan
11,6 och 14,2 promille.
Kvinnornas högre deltagande
i högskoleutbildning visar sig
också i rekryteringssiffrorna. På
riksnivå var rekryteringstätheten
15,7 promille för kvinnor
och 10,3 för män 2002/03. I
samtliga län har kvinnor högre
rekrytering än män.

Regionala skillnader

i rekryteringen till
högskolan kan beskrivas
genom att sätta antalet
högskolenybörjare
rekryterade från en
viss region i relation till
befolkningsstorleken i
samma region.

Regional rekrytering till högskolan 1998/99 och 2002/03

Antal högskolenybörjare per 1000 invånare i åldern 18–64 år

	1998/99	2002/03		
	Totalt	Totalt	Kvinnor	Män
Totalt	11,0	13,0	15,7	10,3
Stockholms län	9,7	12,6	15,0	10,2
Uppsala län	10,7	13,2	15,4	10,9
Södermanlands län	10,5	11,6	14,4	9,0
Östergötlands län	11,0	12,5	14,7	10,3
Jönköpings län	11,8	13,9	16,9	11,0
Kronobergs län	13,9	14,2	16,5	12,1
Kalmar län	12,5	14,7	18,3	11,2
Gotlands län	9,6	13,1	14,9	11,4
Blekinge län	12,7	14,2	17,5	11,0
Skåne län	11,4	12,6	15,0	10,3
Hallands län	11,7	12,6	15,3	9,9
Västra Götalands län	10,6	13,0	15,9	10,2
Värmlands län	10,8	13,4	17,0	10,0
Örebro län	10,3	13,0	15,9	10,1
Västmanlands län	11,6	12,1	15,3	9,2
Dalarnas län	11,7	13,6	16,8	10,5
Gävleborgs län	10,9	12,8	15,4	10,4
Västernorrlands län	12,6	12,9	16,3	9,7
Jämtlands län	11,1	12,7	15,6	10,0
Västerbottens län	13,7	15,0	18,6	11,6
Norrbottnens län	12,5	13,9	17,6	10,5

Högskolenybörjare med okänt län ingår inte i beräkningen.

Påbörjad högskoleutbildning vid 25 år

Andelen 25-åringar med påbörjade högskolestudier i Sverige ökade från 22 till 40 procent för födda mellan 1965 och 1977. För årskullen födda 1977 var andelen kvinnor som påbörjat högskolestudier 46 procent och andelen män som påbörjat högskolestudier 35 procent. Skillnaden i påbörjad högskoleutbildning mellan kvinnor och män har ökat sedan mitten av 1990-talet.

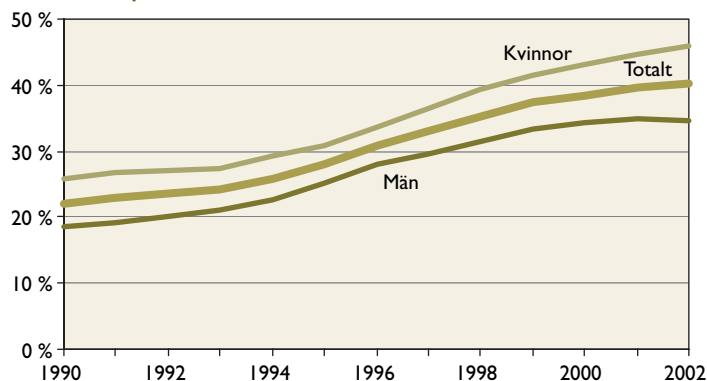
Förutom den grupp som bedrivit högskolestudier i Sverige finns en mindre grupp på ett par procent av 25-åringarna, folkbokförda i Sverige, som enbart bedrivit sina högskolestudier utomlands.

Skulle definitionen av påbörjad högskoleutbildning vid 25 års ålder även inkludera studier utomlands – på det sätt som regeringen önskar mäta målet – ökar andelen med påbörjade högskolestudier från 40 till 42 procent för årskullen födda 1977.

Andelen av befolkningen med påbörjad svensk högskoleutbildning vid 25 års ålder

Andel i procent

Uppgifterna om utlandsstudier avser personer som erhållit särskilda studiemedel från Centrala studiestödsnämnden (CSN) för högskolestudier utomlands och som inte vid 25 års ålder studerat vid svensk högskola.

Det av regeringen uppsatta målet är att hälften av en årskull skall ha påbörjat högskolestudier vid 25 års ålder (prop. 1999/2000:1). Måttet avser folkbokförda 25-åringar i Sverige som påbörjat högskoleutbildning till och med höstterminen det år man fyller 25 år.

Fler högskolenybörjare med arbetarbakgrund

Ett utbildningspolitiskt mål har under lång tid varit att minska den sociala snedrekryteringen till högre utbildning. Under en 20-årsperiod från 1970 och framåt var den sociala rekryteringen till högskolan tämligen konstant.

Under 1990-talet skedde vissa förändringar av den sociala sammansättningen.

Social bakgrund

Högskolenybörjare under 35 år 1991/92–2001/02 efter social bakgrund

	Social bakgrund (SEI) %								Bortfall SEI %	
	Antal högskolenybörjare	Högre tjänstemän	Tjänstemän mellan	Lägre tjänstemän	Företag/Lantbrukare	Facklärdarbetare	Ej facklärdarbetare	Summa	Totalt	Födda i Sverige
Totalt										
1991/92	47 300	33	27	12	9	10	9	100	11	5
1994/95	55 600	30	28	12	9	11	10	100	16	4
1997/98	57 400	27	28	12	9	13	11	100	20	4
2000/01	63 300	25	28	12	8	14	11	100	24	4
2001/02	68 400	25	28	12	8	15	12	100	25	4
Kvinnor										
1991/92	25 600	30	27	12	9	11	10	100	11	6
1994/95	30 100	28	28	13	9	12	10	100	15	5
1997/98	31 800	25	27	13	9	14	11	100	19	4
2000/01	36 000	23	27	12	9	15	13	100	23	4
2001/02	39 100	23	27	13	9	16	13	100	25	5
Män										
1991/92	21 600	36	28	11	8	9	8	100	11	5
1994/95	25 500	32	29	12	8	11	9	100	16	4
1997/98	25 600	29	29	12	8	12	10	100	21	4
2000/01	27 300	28	30	12	7	13	10	100	24	4
2001/02	29 300	28	29	12	8	13	10	100	26	4

Uppgiften om social bakgrund, föräldrarnas yrke, är klassificerad enligt socioekonomisk indelning (SEI). SEI är hämtad från Folk- och bostadsräkningen 1985. Den högsta av moders och faders SEI-kod beskriver den sociala bakgrunden. Bortfallet för uppgift om SEI består till största delen av personer som inte fanns i Sverige när folk- och bostadsräkningen 1985 genomfördes.

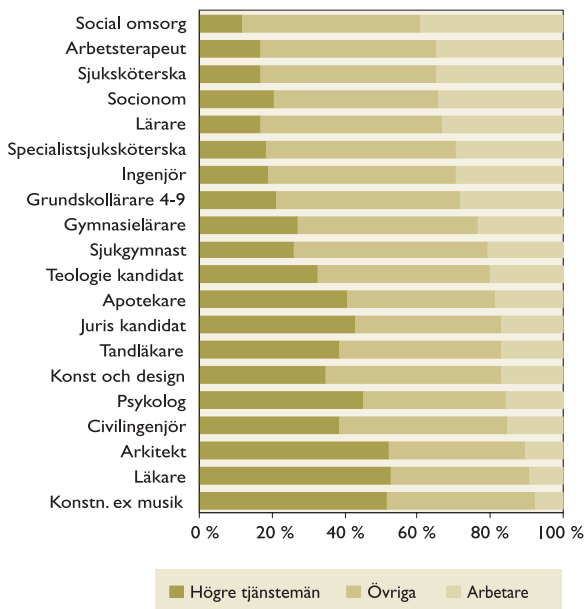
Social bakgrund

Med social snedrekrytering menas att vissa sociala grupper i högre utsträckning än andra påbörjar högskoleutbildning. Den sociala snedrekryteringen byggs upp under hela skoltiden. Det är t.ex. betydligt vanligare att barn till välutbildade föräldrar väljer de mest studieförberedande programmen i gymnasieskolan. Ett val som har betydelse för övergången till högskolan.

Antalet högskolenyborjare under 35 år ökade från samtliga socio-ekonomiska grupper under perioden 1991/92–2001/02, med undantag för studerande från högre tjänstemannahem. Antalsmässigt var ökningen störst för ungdomar från arbetarhem. Dessa förändringar har medfört att den sociala sammansättningen i högskolan påverkats. Andelen som kommer från högre tjänstemannahem har minskat, från 33 procent till 25 procent. Under samma period har andelen från arbetarhem ökat i motsvarande grad från 19 till 27 procent.

Den sociala bakgrunden bland kvinnor som påbörjat en högskoleutbildning för första gången är något jämnare än bland de manliga nybörjarna. Minskningen av andelen högskolenyborjare från högre tjänstemannahem under 1990-talet berör både kvinnor och män ungefär lika mycket liksom ökningen av andelen från arbetarhem.

Nybörjare under 35 år på yrkesexamensprogram 2001/02 efter social bakgrund

Få yrkesexamensprogram har en jämn social fördelning

På programmen till läkare, arkitekt och konstnärlig utbildning i musik var den sociala snedrekryteringen som störst. Mer än 50 procent kom där från högre tjänstemannahem och högst 10 procent från arbetarhem. Drygt en tredjedel av årskullarna födda i mitten av 1970-talet hade arbetarbakgrund. En mer jämn social rekrytering hade programmen till arbets terapeut, sjuksköterska, socionom, i social omsorg och på det nya lärarprogrammet.

Högre utbildning

Universitet och högskolor – grundutbildning

Stora sociala skillnader i högskoleutbildning vid 25 år

I årskullen födda 1976, som blev 25 år 2001, hade drygt 40 procent påbörjat en högskoleutbildning vid 25 års ålder. För barn till högre tjänstemän var andelen 69 procent och för barn till ej facklärd arbetare 23 procent. Detta kan jämföras med målsättningen att hälften av en årskull skall ha påbörjat högskoleutbildning vid 25 års ålder. I början av 2000-talet uppfylldes detta mål av ungdomar från tjänstemannahem på hög och mellannivå.

I samtliga redovisade socio-ekonomiska grupper har en större andel kvinnor än män påbörjat högskolestudier vid 25 års ålder.

Högskolenybörjare med utländsk bakgrund

Ett annat utbildningspolitiskt mål är att motverka etnisk snedrekrytering till högre utbildning. Högskolan spelar en central roll i samhällsutvecklingen och det är därför av stor vikt att studenterna är representativa för hela befolkningen.

För att ge en bild av den etniska mångfalden vid landets universitet och högskolor redovisas uppgifter om utländsk bakgrund för studenter i grund- och forskarutbildning. Läsåret 2001/02 uppgick antalet högskolenybörjare till 74 800, varav 13 procent hade utländsk bakgrund. Sett över tiden har andelen högskolenybörjare med utländsk bakgrund ökat från 11 procent läsåret 1994/95 till 13 procent läsåret 2001/02. Av de cirka 10 000 högskolenybörjarna med utländsk bakgrund var 2 700 födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar och 7 300 var utrikes födda.

Utländsk bakgrund

Utländsk bakgrund

Med utländsk bakgrund avses personer som själva är utrikes födda, samt personer som är födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar.

Många studenter från Iran – få från Somalia

18 procent av alla med svensk bakgrund mellan 18–29 år studerar på högskolan. När det gäller personer med utländsk bakgrund är det stor skillnad mellan olika invandrargrupper. Bland de större invandrargrupperna utmärker sig personer med iransk bakgrund. Av dem studerar hela 21 procent på högskolan. Även invandrargrupper från Polen och Bosnien-Hercegovina har en hög representation av ungdomar som studerar vidare. Däremot är övergången till högre studier låg för flera invandrargrupper från Afrika. Av ungdomar med bakgrund från Somalia är det till exempel endast 4 procent som studerar vidare. Irak är ett annat land med låg representation liksom invandrargrupper från Turkiet och Libanon.

Andel studenter från länder med mer än 4 000 personer boende i Sverige 2001/02

Personer i åldern 18–29 år. Andel i procent

	Totalt	Kvinnor	Män
Finland	13	16	10
Jugoslavien	10	11	8
Turkiet	9	11	8
Irak	5	5	5
Iran	21	22	20
Bosnien-Hercegovina	15	19	11
Polen	20	20	19
Chile	10	12	8
Libanon	8	8	7
Norge	14	16	12
Danmark	11	14	9
Syrien	9	9	10
Somalia	4	2	5
Tyskland	17	19	15

Totalt sett har 13 procent av alla högskolenyborjare utländsk bakgrund. Det är dock stora skillnader mellan olika utbildningar. Inom medicin och odontologi har 24 procent utländsk bakgrund medan endast 2 procent har det inom området lant- och skogsbruk. Det enskilda program som har högst andel nyborjare med utländsk bakgrund är utbildningen till tandtekniker, 57 procent. På tandläkarutbildningen är motsvarande siffra 44 procent och på apotekarutbildningen 22 procent. Av de stora yrkesinriktade programmen har läkarutbildningen och högskoleingenjörsutbildningen högst andel studenter med utländsk bakgrund. En något lägre andel har juristutbildningen medan andelen på utbildningar till socionom, civilingenjör, sjuksköterska var ännu lägre.

Andelen nyborjare med utländsk bakgrund varierar kraftigt mellan högskolorna. Läsåret 2001/02 hade Karolinska institutet högst andel nyborjare med utländsk bakgrund. Därefter följde Södertörns högskola och KTH. Högskolor med låg andel nyborjare med utländsk bakgrund var Sveriges lantbruksuniversitet, Handelshögskolan och Mitthögskolan. Variationen bland högskolorna kan till viss del förklaras av skillnader i utbildningsutbudet.

Andel nyborjare med utländsk bakgrund på några stora yrkesexamensprogram 2001/02

Andel i procent

	Totalt	Kvinnor	Män
Lärare	10	10	10
Civilingenjör	12	12	12
Ingenjör	19	21	18
Sjuksköterskeexamen	12	13	11
Socionom	13	13	18
Juris kandidat	17	18	16
Läkare	19	18	21

Genomströmning

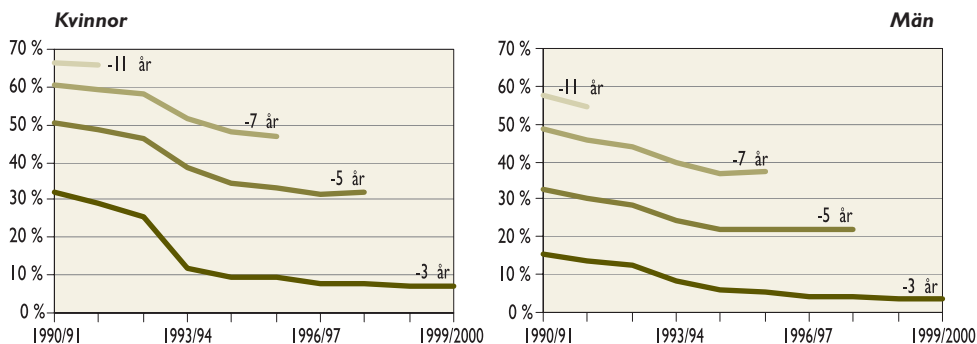
Allt fler högskolenyborjare – inte alla läser mot en examen

Under 1990-talet ökade antalet högskolenyborjare kraftigt. En allt större andel av nyborjarna är inresande utbytesstudenter och andra studenter som kommer till Sverige för att studera. Dessa studenter som ofta endast läser en kortare tid vid svensk högskola ingår inte i redovisningen av examensfrekvenser och poängproduktion. Även bland övriga högskolenyborjare, i synnerhet bland kursstuderande, finns många som inte läser mot examen.

Bland högskolenyborjarna läsår 1990/91–1996/97 minskade examensfrekvensen efter tre år från 25 till 6 procent, för att därefter ligga kvar på samma nivå för senare nyborjaromgångar. Speciellt stor var nedgången för högskolenyborjarna 1993/94. Till viss del kan den minskade examensfrekvensen efter tre år förklaras med att vissa utbildningar förlängdes till 120 poäng 1993/94, bland annat utbildningarna till sjuksköterska och förskollärare. Genom att dessa utbildningar till större delen består av kvinnor påverkas andelen för kvinnor mer än andelen för män av nedgången. Även den nya examensordningen, med möjlighet att t.ex. ta ut en magisterexamen på 160 poäng, som infördes 1993/94 kan ha påverkat examensfrekvenserna vid kortare uppföljningsperioder.

Andelen examinerade inom 3–11 år för högskolenyborjare. Nyborjarläsår 1990/91–1999/2000

Andel i procent

Högre utbildning

Universitet och högskolor – grundutbildning

Även bland de högskolenybörjare som följts upp efter sju år har andelen examinerade minskat från 55 till 43 procent. Examensfrekvenserna efter sju år har varit cirka 10 procentenheter högre för kvinnor än för män.

Högskolenybörjare på yrkesexamensprogram har ungefär tre gånger högre examensfrekvens än de som påbörjat studierna på kurser.

120 poäng med ingen examen

För att kunna ta ut en examen krävs oftast minst 120 avklarade högskolepoäng. Poängkravet för de olika examina varierar dock mellan 40 och 220 poäng. Av de högskolenybörjare som följts upp efter sju år hade drygt 40 procent examinerats och ytterligare drygt 20 procent hade uppnått minst 120 poäng men inte examinerats.

Examen eller poäng inom sju år för högskolenybörjare. Nybörjarläsåren 1993/94–1995/96

Andel i procent

	Antal högskole- nybörjare	Examen inom 7 år	Uppnådda poäng för ej examinerade inom 7 år						
			120- p	80– 119 p	40– 79 p	20– 39 p	1– 19 p	0 p	Summa
Totalt									
1993/94	47 200	42	22	7	8	6	9	6	100
1994/95	50 300	40	22	8	8	6	10	6	100
1995/96	54 600	41	22	8	8	6	10	5	100
Kvinnor									
1993/94	24 600	47	20	6	7	7	7	9	100
1994/95	26 600	44	21	6	7	7	10	5	100
1995/96	29 600	44	21	7	7	7	10	5	100
Män									
1993/94	22 600	38	23	8	8	6	10	6	100
1994/95	23 700	35	24	10	8	6	11	6	100
1995/96	25 000	36	23	10	8	6	11	6	100

Nybörjare med fullständiga personnummer som enbart varit registrerade vid högskolor med Ladok (Lokalt ADB-baserat studiedokumentationssystem) under uppföljningsperioden ingår i redovisningen.

Andelen examinerade var klart högre för kvinnor än för män. Gruppen med uppnådda 120 poäng men ej examinerade var något högre för män.

Det finns jämförelsevis stora skillnader mellan yngre och äldre högskolenyborjares examensfrekvens och poängproduktion. Dessa skillnader beror till viss del på att yngre och äldre har olika avsikter med högskolestudierna. Det är exempelvis betydligt vanligare med programstudier bland yngre än bland äldre nybörjare. Högst examensfrekvens och poängproduktion hade de yngsta högskolenyborjarna, de under 22 år.

Oförändrad medianstudietid för examinerade

I gruppen som tagit en generell examen under perioden 1997/98 till 2001/02 har nettostudietiden (antal terminer från start till examen exklusive uppehållsterminer) legat tämligen konstant. För en högskoleexamen och kandidatexamen var nettostudietiden 8–9 terminer och för en magisterexamen 10 terminer. Bruttostudietiden (inklusive uppehållsterminer) var en eller två terminer längre.

Även studietiden fram till examen på de större yrkesexamensprogrammen har under samma period varit i det närmaste oförändrad. Nettostudietiden till t.ex. högskoleingenjörsexamen har varit sex terminer och nio terminer till civilingenjörsexamen. Medianstudietiden till examen är ungefär lika lång för både kvinnor och män.

Examina

Stor ökning av antalet examina

Antalet uttagna examina i högskolans grundutbildning ökade från 34 000 läsåret 1993/94 till 47 800 läsåret 2002/03, vilket motsvarar en ökning med 40 procent. Kvinnorna utgjorde 63 procent av de examinerade 2002/03, vilket är en något högre andel än bland högskolenybjörjarna. Under en lång följd av år har kvinnorna tagit ut fler examina än männen.

Antal examina och antal examinerade personer samt för första gången examinerade 1993/94–2002/03

	Examina	Examinerade personer	För 1:a gången examinerade personer
1993/94	34 000	33 000	28 700
1994/95	34 200	33 200	28 700
1995/96	32 300	31 000	26 300
1996/97	35 400	33 900	29 400
1997/98	35 300	33 900	29 300
1998/99	37 600	35 400	30 300
1999/00	40 100	37 500	32 200
2000/01	40 400	37 400	32 200
2001/02	43 700	40 200	34 300
2002/03	47 800	43 200	36 400

Förklaring av begrepp i redovisningen av examina

- **Antal examina** = antal utfärdade examensbevis.
- **Examinerade personer för första gången i högskoleutbildning** = personer som inte tidigare har avlagt examen vid universitet/högskola.
- **Antal examinerade personer** = antal personer som har avlagt examen under ett visst läsår.

Högre utbildning

Universitet och högskolor – grundutbildning

Antalet examinerade personer under läsåret 2002/03 uppgick till 43 200, vilket är 30 procent fler än tio år tidigare. Allt fler avlägger mer än en examen under samma läsår, vilket avspeglas i differensen mellan antalet examina och antalet examinerade personer.

Ett sätt att beskriva det årliga tillflödet av högskoleutbildade är att räkna antalet för första gången examinerade personer. Antalet personer som examinerades för första gången i högskoleutbildning läsåret 2002/03 var 36 400, vilket är 6 procent fler än föregående läsår och 27 procent fler än tio år tidigare.

Dubbelexamination – flera orsaker

Orsaken till att allt fler avlägger mer än en examen samma läsår är bland annat att det för vissa studier går att få både en generell examen och en yrkesexamen. Vanligaste kombinationen av dubbla examina, drygt 1 000, var under läsåret 2002/03 sjuksköterskeexamen och kandidatexamen med inriktning vård/-omsorg.

När det gäller generella examina är det inte ovanligt att en person avlägger en kandidatexamen om 120 poäng och en magisterexamen om 160 poäng där båda examina har samma utbildningsinriktning.

Dessutom finns självklara fortsättningar i form av påbyggnadsutbildningar, till exempel specialistsjuksköterske-, barnmorske- och specialpedagogexamen. Därtill kommer ett antal personer, med examen sedan tidigare, som återkommer till högskolestudier efter ett antal år och avlägger ytterligare en examen.

Sex universitet utfärdade mer än 3 000 examina vardera

Lunds, Uppsala, Göteborgs, Umeå, Stockholms och Linköpings universitet hade alla vardera mer än 3 000 utfärdade examina läsåret 2002/03. Dessa sex lärosäten svarade tillsammans för 42 procent av alla utfärdade examina. Tjugo lärosäten utfärdade minst 1 000 examina vardera.

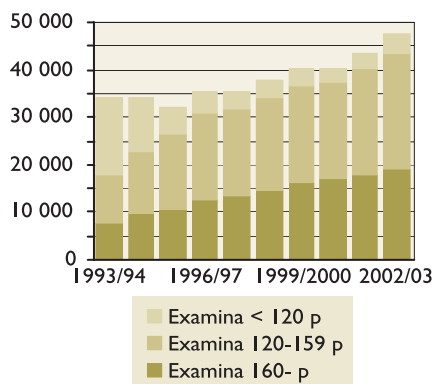
Fördubbling av examina över 120 poäng

Under 1990-talet skedde en kraftig ökning av antalet examina på utbildningar om 120 poäng och mer, motsvarande minst tre års heltidsstudier. Sedan läsåret 1993/94 har antalet mer än fördubblats och uppgick till 43 300 läsåret 2002/03 vilket motsvarar 91 procent av samtliga examina. Den största ökningen har skett i gruppen 120–159 poäng. Detta beror främst på att antalet kandidatexamina har ökat kraftigt sedan 1993/94 och att vissa utbildningar omorganiserades eller förlängdes vid mitten av 1990-talet.

Även antalet examina om minst 160 poäng, motsvarande minst fyra års heltidsstudier, har ökat kraftigt. Andelen examina om minst 160 poäng har nästan fördubblats under den gångna tioårsperioden, från 22 procent läsåret 1993/94 till 40 procent läsåret 2002/03. En stor del av ökningen beror på att magisterexamen infördes vid högskolereformen 1993. Magisterexamina och civilingenjörsexamina utgjorde 2002/03 tillsammans två tredjedelar av alla examina om minst 160 poäng.

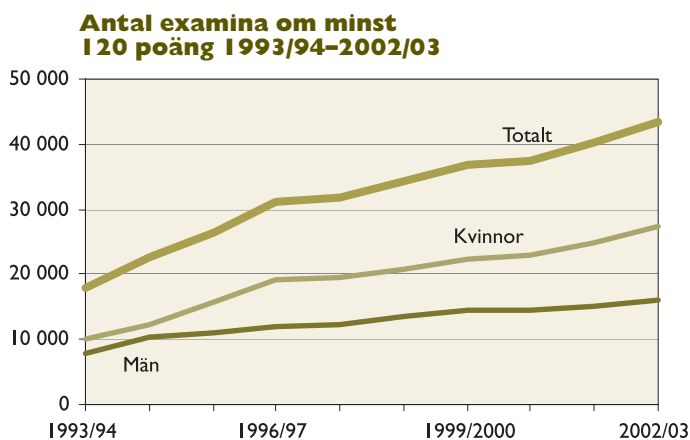
Andelen examina om mindre än 120 poäng minskade kraftigt under mitten av 1990-talet. Under senare år har andelen ökat något igen. Ökningen beror till största delen på att fler specialistsjuksköterskeexamina utfärdades. Denna examen inrättades 2001 och för att få sådan examen krävs avlagd sjuksköterskeexamen.

Examina efter utbildningslängd 1993/94–2002/03

Fler kvinnor än män tar examina om minst 120 poäng

Av examina om minst 120 poäng togs 63 procent ut av kvinnor läsåret 2002/03. Antalet kvinnor med examen om minst 120 poäng ökade kraftigt under perioden 1990/91–1996/97, vilket till stor del beror på nya och förlängda utbildningar inom området för vård och omsorg samt undervisningsområdet. Ökningen har fortsatt även senare läsår om än i något lägre takt.

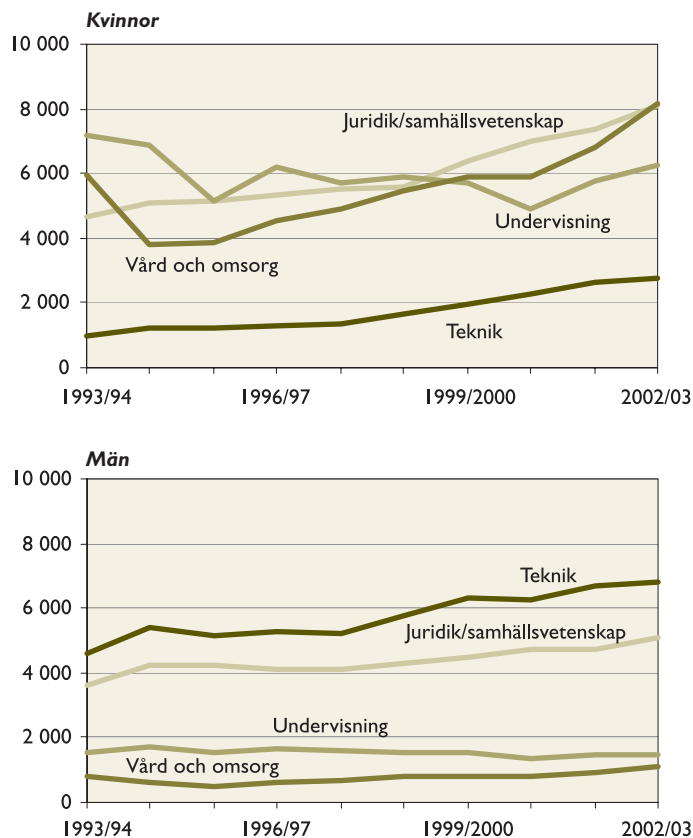

Kvinnor tog flest examina inom vård och omsorg

De tre områdena vård/omsorg, juridik/samhällsvetenskap och undervisning stod tillsammans för nästan tre fjärdedelar av kvinnornas examina läsåret 2002/03. Jämfört med för tio år sedan har den största ökningen i absoluta tal skett inom juridik/samhällsvetenskap. Antalet examina uttagna av kvinnor inom tekniskt område var drygt 2 700, vilket motsvarar nio procent av alla examina uttagna av kvinnor. Trots det relativt låga antalet är det nästan tre gånger fler jämfört med tio år tidigare.

För kvinnor har antalet examina inom undervisning samt vård och omsorg varierat under den gångna tioårsperioden. Nedgången i mitten av 1990-talet berodde bl.a. på omorganisation av utbildningen och att antalet utbildningsplatser hade minskats. Sedan dess har antalet examina inom vård och omsorg ökat nästan årligen och de två senaste läsåren har även antalet examina inom undervisningsområdet ökat.

Antal examina inom teknik, juridik och samhällsvetenskap, undervisning samt vård och omsorg 1993/94–2002/03

Män tog flest examina inom teknikområdet

De flesta examina avlagda av män tillhörde områdena teknik och juridik/samhällsvetenskap, både senaste läsåret och tio år tidigare. Läsåret 2002/03 tog män ut 6 800 examina inom teknik, vilket är en ökning med 48 procent jämfört med läsåret 1993/94. De största enskilda examina var civilingenjör- och högskoleingenjörsexamina, som tillsammans utgör nära tre fjärdedelar av alla examina, uttagna av män inom teknikområdet.

Även inom juridik/samhällsvetenskap och vård/omsorg har antalet examina uttagna av män ökat under senaste tioårsperioden medan antalet för undervisningsområdet i stort sett var detsamma 2002/03 som tio år tidigare.

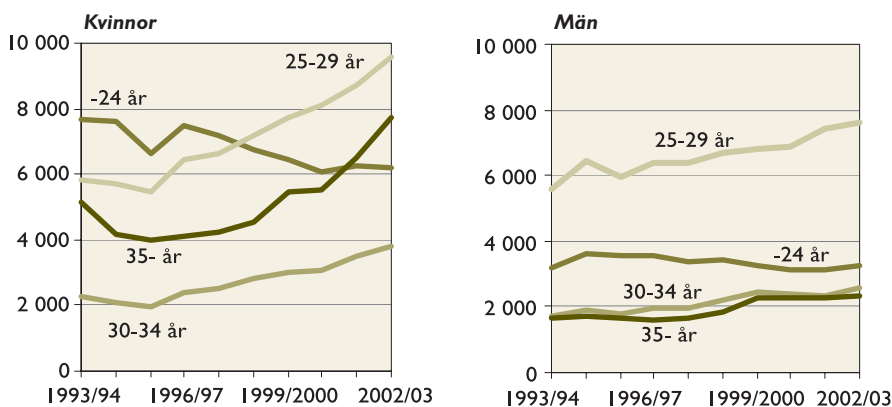
Allt fler tar sin examen i åldern 25–34 år

Mer än hälften av dem som tog ut en examen under de senaste sju läsåren var i åldern 25–34 år och andelen för denna åldersgrupp har ökat under senare år. Andelen examinerade som är yngre än 25 år har sjunkit till 22 procent från att under mitten av 1990-talet ha legat strax över 30 procent. Åldern på de examinerade är beroende av nybörjarnas ålder och utbildningstiden fram till examen. Andelen nybörjare i de yngsta åldrarna minskade under 1990-talet och ett antal utbildningar förlängdes, vilket gav längre utbildningstid fram till examen.

För kvinnorna kan ökningen av antalet examinerade under den senaste tioårsperioden till största delen hänföras till åldersgrupperna 25–29 år samt 35 år och äldre.

För männen är det åldersgruppen 25–29 år som bidragit mest till ökningen av antalet examinerade under den gångna tioårsperioden. Övriga grupper har haft små förändringar i antalet examinerade.

Antal examinerade personer efter ålder 1993/94–2002/03

Små förändringar i medianålder

Medianåldern för examinerade låg mellan 26 och 27 år för både kvinnor och män under hela perioden 1991/92–2001/02. Läsåret 2002/03 hade medianåldern för examinerade kvinnor ökat till 28 år medan männens låg kvar på 27 år. Mindre än en fjärdedel av dem som examinerades läsåret 2002/03 var yngre än 25 år. Högsta andelarna yngre än 25 år hade högskoleingenjörsexamen, kandidatexamen inom teknikområdet och barn- och ungdomspedagogisk examen.

För dem som avlägger specialistsjuksköterskeexamen är medianåldern hög och andelen yngre än 25 år mycket låg. Förklaringen är att den som examineras som specialistsjuksköterska måste dessförinnan ha avlagt sjuksköterskeexamen och vara legitimerad sjuksköterska.

Examinerade personer från utbildningar med minst 700 examinerade 2002/03 efter ålder

	Median- ålder	Andel yngre än 25 år i procent
Totalt	27	22
Civilingenjörsexamen	26	25
Barn- och ungdomspedagogisk examen	26	35
Högskoleingenjörsexamen	26	38
Kandidatexamen – teknik	26	37
Magisterexamen – juridik/ samhällsvetenskap	26	20
Magisterexamen – naturvetenskap	26	25
Juris kandidatexamen	26	18
Läkarexamen	27	9
Grundskolelärarexamen 1–7	28	26
Kandidatexamen – juridik/ samhällsvetenskap	28	22
Sjuksköterskeexamen	28	28
Kandidatexamen – humaniora/teologi	28	20
Socionomexamen	29	20
Magisterexamen – humaniora/teologi	29	10
Grundskolelärarexamen 4–9	29	13
Kandidatexamen – vård/omsorg	30	24
Gymnasielärarexamen	31	7
Specialistsjuksköterskeexamen	37	1

Personal

Uppgifterna om personal gäller både högskolans grund- och forskarutbildning.

Totalt 64 300 anställda 2003

oktober 2003 uppgick antalet anställda vid landets universitet och högskolor till 64 300. Omräknat till heltidspersoner motsvarar detta 53 100. Lunds universitet har flest anställda, följt av universiteten i Uppsala och Göteborg.

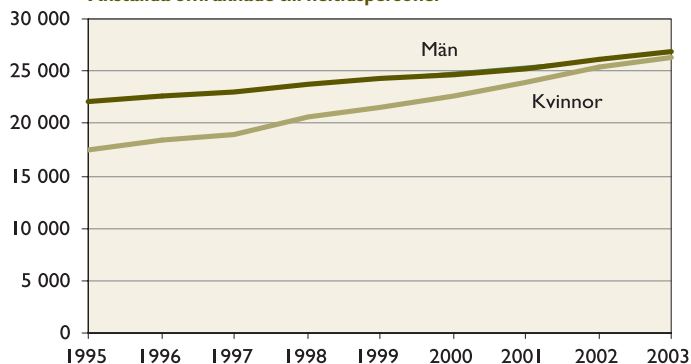
Under perioden 1984–2003 har antalet anställda ökat med 21 700 personer. Omräknat till heltidspersoner har ökningen varit något mindre, 20 000. Observera dock att utvecklingen är beroende av byten av mätmånad och att vårdhögskolor och enskilda utbildningsanordnare numera ingår i statistiken.

Andelen lärare och forskare ökar långsamt

Lärarnas och forskarnas andel av personalen har successivt ökat under perioden 1995–2003. Om man i en sammanräknad grupp studerar professorer, forskarassistenter, lektorer, adjunkter, gäst- och timlärare, annan forskande och undervisande personal samt forskarstuderande har deras andel av samtlig personal ökat från 53 procent 1995 till 59 procent 2003. Samtidigt har den del av personalen som svarar för olika typer av stödfunktioner,

Antal anställda vid universitet och högskolor 1995–2003

Anställda omräknade till heltidspersoner

Högre utbildning

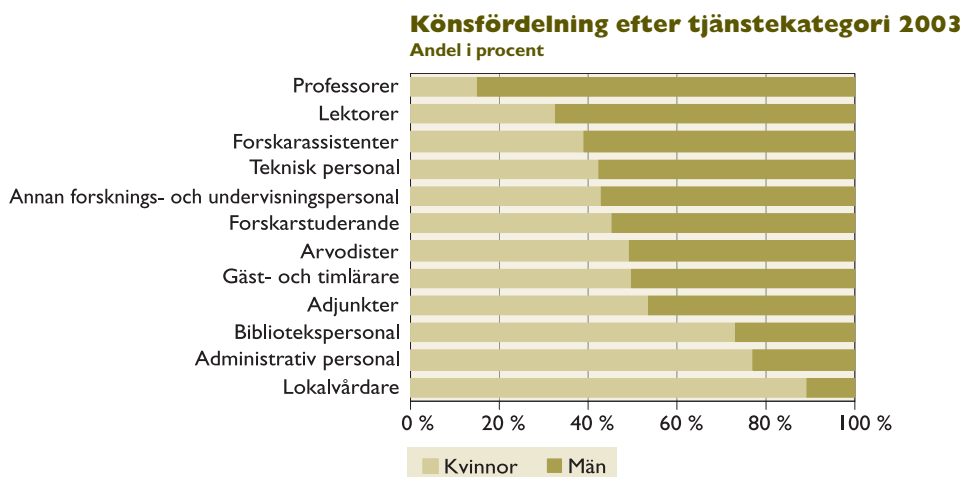
Universitet och högskolor – grundutbildning

lokalvårdare och arvodister minskat, medan den tekniska och administrativa personalen ökat.

De tjänstekategorier bland lärare och forskare som ökat mycket under perioden 1995–2003 är forskarstuderande från 5 800 till 9 200, lektorer, från 4 900 till 6 200 samt adjunkter, från 4 600 till 6 800. Ökningen av adjunkter beror till stor del på införlivandet av vårdhögskolorna i de statliga lärosätena. Professorerna har ökat från 2 000 till 3 700 och denna stora ökning, 84 procent, beror främst på den reform som gör det möjligt för lärosätena att befordra behöriga lektorer till professorer. Siffrorna ovan avser antalet anställda omräknade till heltidspersoner.

Liten andel kvinnliga professorer

Könsfördelningen är totalt sett jämn bland högskolans personal. Bland den undervisande och forskande personalen är en större andel män, 59 procent. Av professorerna är 15 procent kvinnor och motsvarande andel bland lektorerna är 33 procent. Jämfört med 1995 har andelen kvinnliga professorer ökat med 7 procentenheter och andelen kvinnliga lektorer har ökat med 12 procentenheter. Den administrativa personalen och bibliotekspersonalen domineras av kvinnor med en andel på 77 respektive 73 procent.

Nio av tio professorer forskarutbildade

I en sammanräknad grupp av professorer, forskarassistenter, lektorer, adjunkter, gäst- och timlärare samt annan forskande och undervisande personal har 56 procent en forskarutbildning. Med forskarutbildning avses doktorsexamen, licentiatexamen eller övrig forskarutbildning som högsta utbildningsnivå. Bland kvinnorna i gruppen har 43 procent en forskarutbildning

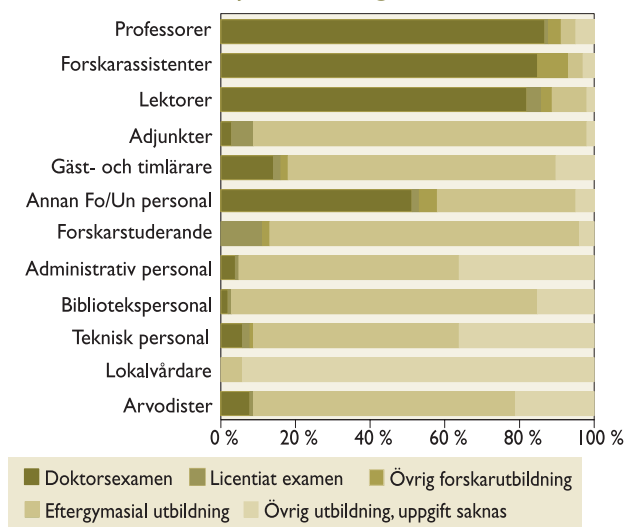
och 65 procent av männen i gruppen har motsvarande utbildning, enligt registret över Befolkningens utbildning.

Av professorerna har 91 procent en forskarutbildning, vilket är ungefär samma andel som under 2002. Andelen kvinnor med en forskarutbildning bland professorerna uppgår till 88 procent.

Av samtliga lektorer är 89 procent forskarutbildade. Endast en liten andel (10 procent) av adjunkterna har en forskarutbildning.

Inom tjänstekategorin annan forskande och undervisande personal har en stor andel, 58 procent, en forskarutbildning, vilket är en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2002. Andelen kvinnor med en forskarutbildning i denna tjänstekategori uppgår till 50 procent och bland männen har 65 procent en forskarutbildning.

Utbildningsnivå per tjänstekategori 2003

Mest UF-personal inom teknik- och samhällsvetenskap

Antalet personer, omräknade till heltidspersoner, som arbetar med undervisning och/eller forskning (UF) uppgick till 33 500 i oktober 2003. Det är en ökning med 1 300 heltidspersoner eller 4 procent jämfört med 2002. I gruppen av undervisande och forskande personal ingår även teknisk och administrativ personal som arbetar med undervisning och/eller forskning (tillsammans med professorer, forskarassistenter, lektorer, adjunkter, gäst- och timlärare, annan forskande och undervisande personal samt forskarstuderande).

Teknikvetenskap är det ämnesområde, som har flest heltidspersoner verksamma inom undervisning och/eller forskning (inklusive forskarstuderande), drygt 7 400. Ämnesområdet domineras av män och endast 21 procent av UF-personalen är kvinnor.

Det näst största ämnesområdet är samhällsvetenskap med 7 000 heltidspersoner och 46 procent av UF-personalen utgörs av kvinnor.

Den största andelen kvinnor (81 procent) bland den undervisande och forskande personalen återfinns inom ämnesområdet övriga forskningsområden. Till detta ämnesområde hör bland annat vårdvetenskap som i mycket stor utsträckning är kvinnodominerat. Även inom ämnesområdena veterinärmedicin och odontologi är en majoritet av UF-personalen kvinnor.

Kostnader

Total kostnad 43,7 miljarder kronor

Den totala kostnaden för verksamheten vid universitet och högskolor år 2003 var 43,7 miljarder kronor, vilket innebar att kostnaderna ökade med drygt 3 procent i fasta priser från föregående år. Personalkostnader utgör mer än halva totalkostnaden.

Ersättning per helårsstudent och utbildningsområde

Riksdagens anslag till grundutbildningen betalas ut per helårsstudent enligt en särskild taxa som fastställs i samband med budgetbeslutet.

Flertalet utbildningsområden är små. Nästan hälften av antalet helårsstudenter utbildar sig inom områdena humaniora, samhällsvetenskap, teologi och juridik. Nära 40 procent läser teknik och naturvetenskap. Tillsammans svarar således dessa båda utbildningsområden för nära 90 procent av hela den statligt finansierade utbildningsvolymen räknad i helårsstudenter.

Kostnad efter kostnadsslag 1998–2003

Kostnader i miljoner kronor i fasta priser, KPI (beräknat i 2003 års priser)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Personalkostnader	20 680	21 941	23 534	23 552	24 560	26 014
Lokalkostnader	5 076	5 391	5 619	5 800	6 009	6 224
Övriga driftkostnader	7 278	7 417	7 436	7 205	7 395	7 438
Övrigt	3 660	4 020	4 180	4 118	4 310	4 025
Totalkostnad	36 693	38 769	40 768	40 674	42 274	43 701

Högre utbildning

Universitet och högskolor – grundutbildning

63 000 kronor per student

Kostnaden per student var i genomsnitt 63 000 kronor år 2003. Kostnaderna skiljer sig mellan olika utbildningsområden där de konstnärliga utbildningsområdena har de högsta kostnaderna. Högst var kostnaden för utbildningsområdet opera med 261 724 kronor per helårsstudent. Lägst var kostnaden inom humaniora, teologi, juridik och samhällsvetenskap med 17 045 kronor per student.

Ersättning per helårsstudent och utbildningsområde 2003

Kostnader i kronor

Humanistisk, teologisk, juridiskt, samhällsvetenskapligt	17 045
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutisk	42 997
Odontologiskt	39 495
Medicinskt	53 370
Vård	47 759
Undervisning	31 176
Övrigt	36 077
Design	127 299
Konst	180 724
Musik	109 824
Opera	261 724
Teater	253 083
Media	258 269
Dans	177 993
Idrott	92 753
Genomsnittlig kostnad	63 000

En helårsstudent är en student som är registrerad för heltidsstudier i två terminer (40 poäng) eller där kurser av mindre omfattning som studenten är registrerad på tillsammans omfattar minst 40 poäng.

Närheten har stor betydelse

Kommunala studiecentra som etablerades i Hälsingland redan i mitten av 1980-talet finns nu på närmare 200 orter i landet. De utgör stödjepunkter för högre utbildning främst i form av distansundervisning.

Gunilla Roos fil. dr., Hälsinglands regionala utvärderings- och forskningsenhet (HäRUtE) och Urban Dahllöf (Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet)

Lokala studiecentra lockar nya grupper

Lokala studiecentra i Hälsingland bidrar till en ökad och breddad rekrytering av studerande till högre utbildning. En stor grupp av alla högskolenyborjare från Hälsingland återfinns vid studiecentra, särskilt kvinnor och de som är äldre än 35 år. Dessa lokala studiearenor har varit inkörporten till högre studier. Att studera vid högskoleort har inte varit ett tänkbart eller möjligt alternativ för en majoritet av de studerande.

Regionala analyser

Från 2004 har sex kommuner i Hälsingland intättat ett särskilt centrum "Hälsinglands regionala utvärderings- och forskningsenhet" (HäRUtE). Det har visat sig möjligt att genom en kombination av SCB-data och lokala specialundersökningar komma en del regionala effekter på spåren som en inledning till en fördjupad analys.

Social bakgrund

Den sociala rekryteringen skiljer sig påtagligt från den vid högskolor och universitet. De studerande vid studiecentra kommer främst från familjer som saknar erfarenhet av högre utbildning, vanligtvis från arbetar-, företagar- och lantbrukarhem. Med andra ord är den så kallade sociala snedrekryteringen betydligt mindre till studier vid studiecentra än till högskolor och universitet.

Ortsbundenhet

Något som vi skulle kalla ortsbundenhet inträder tydligt redan vid 25 års ålder. Det finns mycket som tyder på att man underskattat betydelsen av närhet till högskolan vid rekryteringen till högre utbildning. Våra studier indikerar att närhet sannolikt inte bara har en geografisk dimension utan även en social och kulturell.

Regionala studier – Vart går studieströmmarna?

SCB-statistik har också utnyttjats bland annat för att från 1977 belysa antalet högskolenybörjare från de olika Hälsingekommunerna. I stället för den vanliga modellen att ta de skilda högskolornas rekrytering till utgångspunkt, blir frågan om de regionala effekterna för här aktuella syften bättre belyst genom en analys som utgår från andelen högskolenybörjare i respektive kommun och beskriver till vilka läroanstalter studieströmmarna går. Resultatet tyder på stor vikt för en

närhetsfaktor, särskilt för äldre och för kvinnor.

Även i Småland, där man i Höglandets sex kommuner gjort en särskild EU-stödd satsning på studiecentra, har rekryteringsmönstren studerats.

Till skillnad från Hälsingland omges Småland av fler universitetsorter i olika väderstreck, samtidigt som de tre länen rymmer var sin egen ort med högre utbildning. Ändå framträder också här en resultatbild som starkt framhäver betydelsen av närhet till det egna länets högskola, särskilt för gruppen något äldre kvinnor.